

Seltside-waheline kirjakeele korralduse koosolek

Eila, 30. mail, peeti Tapal "Harmonie" seltsi ruumides kella 9-6 päewal Eestimaa Rahwahariduse-seltsi ja Eesti Kirjanduseltsi saadikute wahel õigesti kirjutusesse ja õigekeelsusse puutuwaid läbirääkimisi, nimelt sel otstarbel, et meie kirjakeeles sellekohaseid lahkuminekuid vähendada. Täh. Koosolek oli esimene seesuguste seas, millede sarnasid edaspidi weel mitmed ära pidada mõeldakse.

Koosolekule oliwad ilmunud: E. R. s. saadikutena: üliõpilane J. Aawik, G. E. Luiga, E. Peterson, mag. C. Recha, N. Soll ja J. W. Weski; Eesti Kirjanduseltsi saadikutena: cand. J. Jõgever, A. Jürgenstein, M. Kampmann, J. Kurrik, W. Reiman ja J. Tammemägi.

Koosoleku juhatajateks waliti W. Reiman ja J. W. Weski, protokollikirjutajateks J. Aawik ja M. Kampmann.

Kõige pealt katsuti neid juhtmõtteid üles seada, millede alusele kirjakeele korraldamist tuleks rajada. Selleks refereeris J. Aawik prof. Setälä sellekohaseid mõtteawaldusi. Nende alusel jõudsiwad koos-

kagi: häid, päid, päitsed), seadma, seal, teal ja teadma. Seega tuleks siis hää l ja päästma ning pääsma jne. kirjutada.

Tähendus: Sõna "päew" tuleb "äe"-ga kirjutada (paljuse osastawas - "päiwi"). "äe" tuleb ka kõigis neis sõnades tarwitada, kus ä ja e wahelt mõni konsonant wälja on langenud.

2) Otsustati sõnatüwedes põhjusemõttelikult õõ kirjutada, "õe" aga ainult 3 sõnatüwes, nimelt: nöel, öel ja söel. Seega tuleks kirjutada: õõruma, wõõras, mõök, mõõt, rõõm, põõsas jne.

3) Jõuti otsusele pikka ü-kõla ikka üü (mitte üi) läbi tähendada, ilma mingit erandit lubamata.

4) Et sõnade algul olew h ainult Wõru murrakus kuuldawale tuleb, siis kaldusiwad mõnedgi koosolijad arwamisele, kas algtahte h kirjas kas kõigi 173 tüwes wõi vähemalt ühes osas sõnades, kus h tarwitamine wankuw ära ei wõiks jätta. Jäädi põhjusemõttelikult lõpuks ik-

kagi algh tarwitamise juurde kindlaks, wõeti aga nõuks lähemaks kongressiks sellekohaste erandite nimemakiri kokku seada; niisuguste erandite sekka langeksiwad muu seas: ernes, örn, irwitama, öel, eile, ui, agan jne.

5) Tumeda i asjus, mis oma kõla poolest i ja e wahel seisab, otsustati neis sõnades, kus i-kõla mõnes sõnawormis weel selgesti kuuldawale tuleb, i tarwitada, teistes e. Näit.: kaine, luine, maine, puine, suine, teine; aga: waene, paene. Pikeimate waidluste järele otsustati "naeris" kirjutada (mitte

"nairis"), kuna küsimus selles tükis lahtiseks jäi, kas "laine, naine" wõi "laene, naene" kirjutada tuleks, kuigi esimene kirjutamisewiis rohkem poolehoidjaid leidis.

6) Küsimus, kuidas sõnu: nõu, au, jõud jne. tuleks kujutada, jäi lahtiseks. Suurem hulk koosolijaid leidis fonetlikul alusel tarwiliku olevat diftongide teist wokali mitte ilmasgi kahekordselt kirjutada, waid ühekordselt (nii siis austawa, jõuga jne.), vähemus aga jäi oma ajaloolisele waatepunktile kindlaks ja nõudis diftongi teise wokali kahekordset kirjutamist: mõned arwasiwad näit. sõnas "jõuud" koguni kahte silpi kuulwat.

7) Selles asjas, kas omadusesõnade omastawast kändest arendatud määr sõnade lõppudeks "ste" ja "mine" (näit. armsaste, armsamine) wõi "sti" ja "mini" (näit. armsasti, armsamini) tuleks kirjutada, jõuti järgmisele ühisele otsusele: Et i-kõla Eesti keeles aegade jooksul e poole kaldub, tuleb neis sõnades lõppe üleüldiselt tarwitusele wõtta; nii siis: ilusaste, kauniste, paremine, kauemine jne.; ainult kontraheeritud sellelaadilistes määr sõnades tuleks i-lõppu tarwitada, näit.: hästi, ilusti, warsti jne.

8) Määr sõnalise liite "gi-ki" asjus otsustatakse Dr. J. Hurti sellekohane reegel tarwitusele wõtta. Seega tuleks wokalide, sulahealte ja õhkhealte w järel gi, explosiwide (b, p, d, t, g, k) ja õhkhealte s järele ki kirjutada; näit.: temagi, kullgi, soowgi, aga: laudki, ilmaski jne.

Järgmine keelekoosolek otsustati sügise poole Tartus ära pidada.

Ajaleht "Õigus", 31. mai 1908, nr 124.

Mihkel Kampmann (pildil üleval vasakul), Johannes Aavik, Johannes Voldemar Veski (pildil all).

W. Westi; Eesti Kirjandusajaloo Saadikutena cand. J. Jõgever, A. Jürgenstein, M. Kampmann, J. Kurrik, W. Reiman ja J. Tammemägi.

Koosoleku juhatajateks waliti W. Reiman ja J. W. Westi, protokollikirjutajateks J. Aawik ja M. Kampmann.

Kõige pealt katsuti neid juhtmõtteid üles seada, millede alusele kirjakeele korraldamist tuleks rajada. Selleks refereeris J. Aawik prof. Setälä sellekohaseid mõtteawaldusi. Nende alusel jõudsiwad koosolijad otsusele, kas algtahte h kirjas kas kõigi 173 tüwes wõi vähemalt ühes osas sõnades, kus h tarwitamine wankuw ära ei wõiks jätta. Jäädi põhjusemõttelikult lõpuks ikkagi algh tarwitamise juurde kindlaks, wõeti aga nõuks lähemaks kongressiks sellekohaste erandite nimemakiri kokku seada; niisuguste erandite sekka langeksiwad muu seas: ernes, örn, irwitama, öel, eile, ui, agan jne.

5) Tumeda i asjus, mis oma kõla poolest i ja e wahel seisab, otsustati neis sõnades, kus i-kõla mõnes sõnawormis weel selgesti kuuldawale tuleb, i tarwitada, teistes e. Näit.: kaine, luine, maine, puine, suine, teine; aga: waene, paene. Pikeimate waidluste järele otsustati "naeris" kirjutada (mitte

"nairis"), kuna küsimus selles tükis lahtiseks jäi, kas "laine, naine" wõi "laene, naene" kirjutada tuleks, kuigi esimene kirjutamisewiis rohkem poolehoidjaid leidis.

6) Küsimus, kuidas sõnu: nõu, au, jõud jne. tuleks kujutada, jäi lahtiseks. Suurem hulk koosolijaid leidis fonetlikul alusel tarwiliku olevat diftongide teist wokali mitte ilmasgi kahekordselt kirjutada, waid ühekordselt (nii siis austawa, jõuga jne.), vähemus aga jäi oma ajaloolisele waatepunktile kindlaks ja nõudis diftongi teise wokali kahekordset kirjutamist: mõned arwasiwad näit. sõnas "jõuud" koguni kahte silpi kuulwat.

7) Selles asjas, kas omadusesõnade omastawast kändest arendatud määr sõnade lõppudeks "ste" ja "mine" (näit. armsaste, armsamine) wõi "sti" ja "mini" (näit. armsasti, armsamini) tuleks kirjutada, jõuti järgmisele ühisele otsusele: Et i-kõla Eesti keeles aegade jooksul e poole kaldub, tuleb neis sõnades lõppe üleüldiselt tarwitusele wõtta; nii siis: ilusaste, kauniste, paremine, kauemine jne.; ainult kontraheeritud sellelaadilistes määr sõnades tuleks i-lõppu tarwitada, näit.: hästi, ilusti, warsti jne.

8) Määr sõnalise liite "gi-ki" asjus otsustatakse Dr. J. Hurti sellekohane reegel tarwitusele wõtta. Seega tuleks wokalide, sulahealte ja õhkhealte w järel gi, explosiwide (b, p, d, t, g, k) ja õhkhealte s järele ki kirjutada; näit.: temagi, kullgi, soowgi, aga: laudki, ilmaski jne.

Järgmine keelekoosolek otsustati sügise poole Tartus ära pidada.

Ajaleht "Õigus", 31. mai 1908, nr 124.